

YLIMPIEN LAILLISUUSVALVOJIEN TEHTÄVIEN JAON SELVITTÄMINEN JA ARVIOINTI

Asettaminen

Oikeusministeriö on tänään asettanut työryhmän selvittämään ja arvioimaan eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin välisen tehtävien jaon nykytilaa, kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia sekä laatimaan arviointiin perustuvat linjausehdotukset.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 1.10.2018-28.2.2019.

Tausta

Ylimpien laillisuusvalvojen tehtävistä säädetään perustuslain 108-113 § ja 115 §:ssä. Oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin tehtävät ja toimivaltuudet säädetään perustuslaissa pitkälti samanlaisiksi. Perustuslain 108 §:ssä säädetään erityisesti oikeuskanslerin tehtäväksi valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointien lainmukaisuutta ja antaa pyynnöstä presidentille, valtioneuvostolle ja ministeriöille tietoja ja lausuntoja oikeudellisista kysymyksistä.

Perustuslain 110 §:n 2 momentin mukaan oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välisestä tehtävien jaosta voidaan säätää lailla, kaventamatta kuitenkaan kummankaan laillisuusvalvontaa koskevaa toimivaltaa. Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (1224/1990) 1 §:n mukaan oikeuskansleri vapautetaan velvollisuudesta valvoa lain noudattamista sellaisissa oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat:

- 1) puolustusministeriötä, valtioneuvoston ja sen jäsenten virkatointien laillisuuden valvontaa lukuun ottamatta, puolustusvoimia, rajavartiolaitosta, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua kriisinhallintahenkilöstöä, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 3 luvussa tarkoitettua Maanpuolustus-koulutusyhdistystä sekä sotilasoikeudenkäyntiä;
- 2) pakkokeinolaissa (806/2011) tarkoitettua kiinniottamista, pidättämistä, vangitsemista ja matkustuskieltoa sekä säilöön ottamista tai muuta vapauden riistoa;
- 3) vankiloita ja muita sellaisia laitoksia, joihin henkilö on otettu vastoin tahtoaan.

Oikeuskansleri vapautetaan em. tehtävienjakolain mukaan myös sellaisen oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluvan asian käsittelemisestä, jonka on pannut vireille henkilö, jonka vapautta on vangitsemisella, pidättämisellä tai muutoin rajoitettu.

Lain mukaan oikeuskansleri siirtää tällaiset asiat oikeusasiamiehen käsiteltäviksi, jollei hän katso erityisistä syistä tarkoituksenmukaiseksi ratkaista asiaa itse. Lain 3 §:n mukaan oikeuskansleri ja oikeusasiamies voivat keskinäisesti siirtää muitakin molempien toimivaltaan kuuluvia asioita, kun siirtämisen arvioidaan nopeuttavan asian käsittelyä tai kun se muusta erityisestä syystä on perusteltua.

Oikeuskanslerin erityisenä tehtävänä on valvoa asianajajista annetun lain (496/1958) 6 §:n mukaisesti asianajajien toimintaa samoin kuin luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain (715/2011) 9 ja 10 §:n mukaan luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa. Tuomioistuinlain (673/2016) 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on laadittava käräjäoikeuden valvonnan yhteydessä havaitsemistaan asioista kertomus, joka on toimitettava tiedoksi valtioneuvoston oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle. Lisäksi hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Oikeusasiamiehelle on puolestaan osoitettu uusia, kansainvälisiin velvoitteisiin perustuvia erityistehtäviä. Näitä ovat YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) mukainen kansallisen valvontaelimen tehtävä ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) mukainen kansallisen rakenteen tehtävä ihmisoikeuskeskuksen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan ohella. Ihmisoikeuskeskus toimii oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä. Oikeusasiamies nimittää ihmisoikeuskeskuksen johtajan ja ihmisoikeusvaltuuskunnan.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta antamassaan lausunnossa (PeVL 52/2014 vp) ja sen jälkeen useassa mietinnössään ylimpien laillisuusvalvojen kertomuksia käsitellessään pitänyt tärkeänä oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin välisen työnjaon selvittämistä ja selkeyttämistä sekä yhteistyön kehittämistä (PeVM 3/2016 vp, PeVM 8/2015 vp, PeVM 7/2015 vp). Valiokunta on lausunut jälleen asiasta käsitellessään laillisuusvalvojen kertomuksia vuodelta 2016 ja 2017 sekä kiirehtinyt selvityksen tekemistä (PeVM 3/2018 vp, PeVM 2/2017 vp, PeVM 1/2017 vp).

Tehtävät

Työryhmän tehtävänä on selvittää ja arvioida eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävien jaon nykytilaa, kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia sekä laatia arviointiin perustuvat linjausehdotukset. Oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin työnjaon ja yhteistyön kehittämismahdollisuudet arvioidaan perustuslain asettamissa reunaehdoissa.

Jos työryhmä päätyy arvioinnissaan tarpeeseen tarkistaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, asetetaan tähän valmistelutyöhön erillinen työryhmä.

Organisointi

Puheenjohtaja:
Rautio, Ilkka, varatuomari

Jäsenet:
Jääskeläinen Petri, eduskunnan oikeusasiamies
Pöysti, Tuomas, valtioneuvoston oikeuskansleri
Manninen, Sami, ylijohdaja, lainvalmisteluosasto, oikeusministeriö

Pysyvä asiantuntija:
Ojanen, Tuomas, professori

Sihteeri:
Mutanen, Anu, erityisasiantuntija, lainvalmisteluosasto, oikeusministeriö

Työryhmä voi tarvittaessa kuulla muita asiantuntijoita.

Oikeusministeri

Antti Häkkänen

Kansliapäällikkö

Pekka Timonen

